

איך באמת התייחסה ההנהגה החרדית בקום המדינה ליום העצמאות? מסמך מרתק ששום עיתון חרדי לא יפרסם.

בשנותיה הראשונות של המדינה, חלק נכבד מהציבור החרדי שמח וחגג ביום העצמאות, בהודיה לקב"ה על הניצחון במלחמת השחרור ונס תקומת מדינת ישראל לאחר השואה האיומה.

[חלק ניכר מהדברים שלהלן נלקחו ממאמרו המקיף של הרב שמואל כץ שליט"א, 'הרבנות הראשית ויום העצמאות', המופיע בספר 'הרבנות הראשית']

בשנותיה הראשונות של המדינה, חלק נכבד מהציבור החרדי שמח וחגג ביום העצמאות, בהודיה לקב"ה על הניצחון במלחמת השחרור ונס תקומת מדינת ישראל לאחר השואה האיומה.

שמחת החג בעתונות החרדית

בטאון אגודת ישראל קרא בכ"ב בניסן תש"ט לתושבי ירושלים להכין דגל לפי הגודל והצורה שהחליטה הממשלה [המבשר, כ"ב ניסן תש"ט].

שבעיים אח"כ, בה' באייר – יום העצמאות הראשון – הוא פרסם כרוז בו נאמר: "יום העצמאות הוא יום זכרון לחסדי הבורא, יום הודיה על מתנת החינם, על הניסים והחסדים הגדולים שעשה הקב"ה ברוב אהבתו לעמו" [המבשר, ה' באייר תש"ט].

ולעומתו, עתון 'המודיע' התבטא כך: "חג זה של המדינה משותף הוא לכל אזרחי מדינת ישראל, והשמחה לא שלמה כי הלבבות לא הוכשרה לגאולה השלימה וביום זה נחוג קודם את האתחלתא דגאולה דקיבוץ גלויות אשר העצמאות אפשרה אותה... וביום העצמאות עלינו לזכור את הניסים הגלויים אשר בעינינו ראינו במלחמה הקשה נגד שבעה עממים פולשים."

החגיגות ברחבי הארץ

החגיגות בבני ברק

בבני ברק נתלו מודעות בחוצות, שהודיעו על קיום מצעד בליל החג בהשתתפות חיילי צה"ל ובחסות נשיא המועצה המקומית (ר' יצחק גרשטנקורן), וכך נכתב בהן:

מוטלת חובה על כל תושב להניף דגל לאומי על ביתו מיום שלישי בערב ובמשך יום רביעי, כל התושבים מוזמנים בזה להשתתף במצעד הנ"ל ולחוג את יום העצמאות ברוב פאר בהתאם להוראות."

ברחובות העיר נצפו חסידים לובשי קפוטות ושטריימל יחד עם בני נוער רוקדים ברחובות.

בשו"ת 'שבט מיהודה' [ירושלים, תשנ"ג] סי' נח, כתוב כך:

"גם בעיר בני ברק, אשר הרוב המכריע של יושביה שומרי תורה ומצווה, סידר ראש העיר ר' יצחק גרשטנקורן הי"ו תזמורת בעיר ביום העצמאות, ומצווה לשמוח ביום זה להלל לד' על חסדו!"

על יום העצמאות בשנת תש"י, סופר כך בעתונות של אותם ימים: "בבתי הכנסת בבני ברק נערכו תפילות כהוראת הרבנות הראשית. בבית הכנסת הגדול הורו רבני

העיר, הרב י' לנדאו והרב צ' קאליש, לומר במוצאי שבת תפילה רגילה ללא הלל. דבר זה עורר רוגז רב בקרב ציבור המתפללים. ראש המועצה, ר' יצחק גרשטנקורן, שנאם במקום לכבוד היום, עלה עם רוב המתפללים לגג בית הכנסת ושם הם קיימו את תפילת ההודיה. בח' באייר שלח מזכיר הרבנות הראשית מכתב בשם הרבנים הראשיים, אל רבני העיר, ודרש מהם להסביר את יחסם כלפי יום העצמאות, לאחר ש"לפי הידיעות בעתונות היה יחסו של כ"ת מוזר מאוד מאוד". תשובות הרבנים מעניינות מאוד. הרב לנדאו האשים במכתבו את העתונות, שדרכה לסלף ולבדות דברים, ויד אנשי הפוליטיקה בבני ברק הייתה בעניין זה, ובכלל: "אינני מתפלל בשבתות ובשום חג בבית הכנסת כל זמן שלא נבנה עדיין בית הכנסת שאני עומד לבנותו, ואין לי כל שייכות למה שהיה שם". חשובה יותר תשובתו של מזכירו של הרב קאליש: "אין כל שחר לידיעות בעתונות, נאמרו הלל והודיה בבית הכנסת הגדול בבני ברק, על ידי כ"ק שליט"א, ביחד עם קהל המתפללים שהיה בתפילת ערבית וגם בתפילת שחרית."

בבית הכנסת של חסידי אלכסנדר נערכו חגיגות ביום העצמאות. גם אצל האדמו"ר מויזניץ נהגו בשנים הראשונות לומר הלל ביום העצמאות.

ריקודים בתל אביב

בשנת תש"ט (וגם בשנים הבאות), בתפילת ההודיה החגיגית שהתקיימה בליל החג בבית הכנסת הגדול בתל אביב, השתתפו מספר אדמו"רים, בעיקר אדמו"רי בית רוז'ין שנודעו בחיבתם לארץ ישראל ולצינונות: האדמו"רים מסדיגורה, סדיגורה פישמשל, זלטפולה וצ'ורטקוב. לאחר התפילה הם יצאו בריקודים עם ההמון החוגג. למחרת, השתתף שר הסעד, הרב י"מ לוין, ועוד אישים פוליטיים מרכזיים באגודת ישראל, בתפילת ההודיה הרשמית באותו בית כנסת.

כמו כן התקיימה תהלוכת חסידים ברחובות עם ספרי תורה, שיצאה מבית מדרשו של האדמו"ר מפאסצנא, הרב א' שפירא.

ירושלים לובשת חג

בשנת תש"י עדיין הורגשה אווירת החג בציבור החרדי בירושלים. בשכונות הדתיות נתלו דגלים, כך לדוגמה מעל בית הכנסת הגר"א בשכונת 'שערי חסד'. אגב, עד היום במניין בקומה העליונה, מתקיימת תפילת שחרית חגיגית בנוסח שקבעה הרבנות הראשית, ולאחריה מוגש 'קידוש' חגיגי.

בבית הכנסת בשכונת 'זכרון משה', בו התפללו מכל החוגים – נאמרו תפילות החג שהופרעו על ידי קנאים.

הרבנית ב' בארי סיפרה בשם אביה הרב אלימלך בר שאול: בשנים הראשונות גם אנשי הישוב הישן בשכונת 'מאה שערים' חגגו את יום העצמאות, בלבישת בגדי שבת ובאמירת פרקי תהילים של הודיה. עם השתלטות אנשי 'נטורי קרתא' על הרחוב החרדי, נפסק דבר זה.

הרב ש' אפשתיים מסר כי דודו, ראש ישיבת חברון הרב יחזקאל סרנא, הורה בישיבה לומר ביום העצמאות בתפילת שחרית הלל (ללא ברכה), כי הוא סבר שיש לומר הלל על הניסים שארעו במלחמה, אך זאת רק בשנה הראשונה, תש"ט.

שמחת גדולי ישראל ביום העצמאות

"ברכת שהחיינו" על הקמת המדינה

ביום הכרזת המדינה, נתאספו תושבי שכונת 'מאה שערים' לביתו של רב השכונה וסגן ראב"ד ירושלים – הגאון רבי יוסף גרשון הורביץ זצ"ל. בביתו היה מצוי מקלט רדיו (מכשיר די נדיר באותה תקופה...). כל הנאספים היו רכונים ברוב קשב ליד הרדיו, וכאשר נשמעו מילות ההכרזה על הקמת המדינה, נעמד הרי"ג בשמחה עצומה וברך בשם ומלכות: שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה!"

עם שטריימל ובגדי חג

מסופר על האדמו"ר מסטרטין, רבי יוסף שמואל מוריה (ברנדווין) זצוק"ל, כי כגודל החושך והכאב שכאב על השואה, כך הייתה גדולה השמחה בימי העצמאות והשחרור של מדינת ישראל. ומי שלא ראה את האדמו"ר מסטרטין מתפלל ביום העצמאות לא ראה שמחה של יהודי מימיו. הוא היה לובש את בגדי החג המיוחדים, את השטריימל היה עונד על ראשו ומתפלל בדביקות תפילה מיוחדת ליום העצמאות וגומר את הלל עם שם ומלכות.

הרה"ק ר' יהודה זרחיה סגל זצוק"ל על יום העצמאות

אחד מגדולי המקובלים בדור הקודם, היה רבי יהודה זרחיה סגל זצוק"ל. בקרב כל החוגים היה נחשב למקובל עצום וקדוש עליון.

ב"חג העצמאות תשל"ז" שלח הרב סגל זי"ע מכתב להרצי"ה קוק זצ"ל. המכתב פורסם לראשונה לפני כמה שנים ע"י ר' שאול שיף, מתוך צילום כתב היד :
"ב"ה בחג העצמאות תשל"ז קרית שלום ת"א ג' אייר
העז והעצמה למדינתנו ברוח ובגשם וציפיה לביאת המשיח ובנין בה"ב (בית הבחירה) ואוי"ט ושנות חיים טובים דשנים ורעננים יהיו לכל ישראל ובתוכם למרן אור ישראל מנהיג הדור הרב הגאון הגדול ציס"ע (צדיק יסוד עולם) חו"פ ס"ת קדוש מעכג"ת מוה"ר ר צבי יהודה הכהן קוק שליט"א .
שלום רב וכ"ט וחג שמח

ביום גדול זה אשר בו מוקם כבוד שמים ומוחזרת השכינה לישראל כי כבוד ה' המחולל בגויים הולך ומתקדש בעצם קיום המדינה ומרכז לנדחי ישראל וממנה יתד וממנה פנה לחלות הנבואה בעמנו שע"ז יתעוררו לבנין הבחירה (עי' זבחים ס"ב א' ג' נביאים וכו') ולקיים המצוה של בנין הבית כראוי ואז בודאי ובודאי יבא קץ הפלאות והעבודה בו תעורר רחמי הקב"ה לשלוח לנו בן דוד משיחו (ועי' בירושלמי פ"ה דמעשר שני דבנין המקדש קודם לביאת המשיח ובתו"ט שם מ"ב ד"ה ותנאי הערתך וברמב"ם ה' מלכים פ"א משמע דמשיח קודם וכבר האריכו בזה כידוע האחרונים טובא ואכמ"ל) ויודעים ד' (דברי) מרן קדוש ד' הרב זצ"ל זי"ע שהנבואה היא המפתח לישועה ומד' (ומדברי) המשך חכמה להגרמ"ש זי"ע משתמע שתלוי במקדש ובבית שני שחסרה שכינה משם לא הופיעו יותר נביאים ואכמ"ל

ושמחים וגאים אנו בהדר"ג מרן שמשמש אורה זו תורה לאלפי צעירים ומתסיס לאהבת א"י כראוי לכל ב' עבריה, גם נחלת ב' השבטים וחצי מע"ל, וגם השאר (עי' בכורים פ"א מ"י דמביא וקורא בעה" לרבנן וברע"ב דאין הלכה כריה"ג דמינא זה חלב ודבש) ובלי ספק זכותו רבה מאד והמקום יעזרנו לשמש בכהונה גדולה בבית המקדש שיבנה בב"א .
שלך בערצה יהודא בהגה"צ ר' שפטיה ז"ל (שעפטל) סגל
חופ"ק ק. שלום ת"א."

מתוך דברי גדולי ישראל על יום העצמאות והקמת המדינה

"ולו היה לנו לב לדעת ולהבין את הנס הגדול שנעשה לנו בשנת תש"ח שה' הצילנו מידי מרעים שכל מלכי ערב חשבו לבולענו חיים... ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם "וגרשתמו מן הארץ" היינו מקבלים את היסורים באהבה ובשמחה, ואז המתחיל במצוה אומרים לו גמור, פירוש, שה' היה גומר את הגאולה בשלימות, וכל הערבים אשר סביבותינו היה מתקיים בהם הפסוק "ויהי חיתת אלוקים על ההרים אשר סביבותיהם"... אם כן לו עשינו כולנו כזאת ששמחנו בנס שעשה לנו ה' בשנת תש"ח שהצילנו מיד מרעים, והיינו מזמרים ומשבחים ומשוררים לה' על זאת, כי אז בודאי הייתה הגאולה נגמרת, ואפילו שאין בידינו מעשים טובים שבזכותם ננצל ונגאל, היה ה' עושה לנו הגאולה בהלוואה, על סמך המעשים שנעשה אחר כך" [הגאון המקובל רבי מרדכי עטיה זצ"ל, 'מחסה עוז' עמ' מ"ג].

וכך כותב הרב צבי יהודה מלצר, בנו של הגאון רבי איסר זלמן מלצר, (בעמח"ס 'אבן האזל', ור"י 'עץ חיים'): "אבא זצ"ל ראה בתקומת מדינת ישראל יד ה' והארה עליונה של הקב"ה לבני ישראל... כשהעיר פלוני שהנה באה המדינה בידיהם של יהודים שאינם קרובים למצוות, השיב לו אבא: אי אפשר להביע דעות ולתת עצות לקב"ה. לא הכל מבינים אנו..." [אתחלתא היא] (בעריכת ר' יצחק דדון שליט"א), ח"א עמ' רמג, ועיי"ש שמביא עוד רבנים ואדמו"רים שחגגו את יום העצמאות.]

"מה רבה וגדולה הייתה שמחתו של זקן גאון הדור שזכה לראות בעיניו את יסודה וכינונה של מדינת ישראל" [רבי ראובן כ"ץ, על רבו הגרא"ז מלצר, שם עמ' רמד].

"בשוב ה' את שבינו כאפיקים בנגב, וזכותו אותנו ברירת הקוצר אחרי הזריעה בדמעה, באתחלתא דגאולה, בתקומת מדינתנו על חלק מאדמת קודשנו, עם ממשל עצמי משלנו, אשר למראה הפלאות גם בגויים יצביעו עלינו ויאמרו: הגדיל ה' לעשות עם אלה" ... [פתיחה לספר הלכות מדינה, הרב אליעזר וולדינברג, בעל ה'ציץ אליעזר' זצ"ל].

הרה"ג א"י נריה ז"ל (בנו של הרמ"צ) שאל את פי הגאון מרן הרב יוסף שלום אלישיב שליט"א בדבר אמירת הלל ביום העצמאות, והשיב לו הרב: אם אתה שמח באמת, אתה יכול לומר הלל [אתחלתא היא] עמ' שכב].

סיפר הרב אריה בינה זצ"ל:

"נאמנים עלי דברי הרב מפוניבז', הרב יוסף כהנמן (ראש ישיבת פוניבז') שלא פעם אמר בציבור, ברבים, שאנו חיים בזמן של אתחלתא דגאולה, גם אני שמעתי את זה ממנו... בישיבת פוניבז' ידוע שהייתה מחלוקת – הרב מפוניבז' היה תולה דגל ביום העצמאות, והיו כאלה שהורידו לו את הדגל. בהספד על ר' אהרון קוטלר הוא דיבר על אתחלתא דגאולה, ובציבור שהיה שם היו כאלה שנבהלו מזה. עבר לחש בתוך הציבור: מה הוא מדבר? אומר דברי ציונות, ח"ו, דברי כפירה. עבר לחש – והוא הרגיש את זה. באותו רגע הוא הביא מהמשנה בסוף סוטה האומרת שאחד מן הסימנים של עקבתא דמשיחא זה ש'חוצפא יסגא'... הוא התכוון לחוצפה הזו שהם הולכים ללמד אותו איך לדבר ומה לדבר [ממיר עד נתיב מאיר', מובא בספר 'אתחלתא היא' ח"א עמ' שכד].

אף לאחר פטירתו של הרב כהנמן, הקפידה אשתו לתלות בביתה את דגל ישראל ביום העצמאות, כהמשך למנהג שנהג בעלה [שם].

"אין בעל הנס מכיר בנוס – הנסים והנפלאות, התשועות והמלחמות שהתרחשו בארץ הקודש ובעיר הקודש והמקדש, גם אלה שראו זאת בעיניהם, גם אלה שחזו זאת בבשרם ממש, אינם מצליחים להביע את מעמקי רגשותיהם. ומי כמוני אשר נדד בימים אלו על פני קיבוצי היהודים בגלויות מסוגל יותר לחוש את תעצומות הנסים..." (הגר"י כהנמן זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז')

"המאמרים שכתבתי קודם הקמת המדינה וגם אח"כ יעידו שאיני מחסידי הממשלה, ושהתנגדתי בכל עוז להקמת המדינה. אבל עתה אחר שהוקמה מדינת ישראל בהסכם כל האומות, צריכים אנו להאזר בכל כוח בנפש ובממון לעזור למדינת ישראל" (הגר"י הנקין זצ"ל, מגדולי הפוסקים החרדיים בדור הקודם).

"כבר ערכתי מכתב ארוך להרה"ג בדבר המאורע הגדול שאירע לעם ישראל בפעם הראשונה אחרי גלות ארוכה של אלפיים שנה. ואני רואה בזה מעשי ניסים של ההשגחה העליונה שעמדה לנו בעת צרתנו שלא היא כמותה מיום היות ישראל לעם. אחרי השמדת רוב בנינו של עמנו. מאת ה' היא נפלאות בעינינו; אחוד אומות מתנגדות זו לזו ונלחמות זו בזו בקצף ובשנאה כמו עם הרוסים ועם האמריקנים, לשם פעולה משותפת: יסוד המדינה העברית; וכבר דרשתי ברבים באספת עם גדולה על הנסים והנפלאות האלה" (הרב וינברג זצ"ל, שו"ת שרידי אש חלק ב סימן ע, חנוכה

תש"ח.)